

Nr 157.

Av herr **Tengdahl**, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919.

Vid föregående års riksdag framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 118 ett förslag till lag om fri rättegång, vilket efter utskottsgranskning och dubbla behandlingar i kamrarna slutligen resulterade i den av Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 utfärdade lagen av samma namn. Denna lag, som trätt i kraft den 1 januari 1920, skiljer sig emellertid i väsentliga punkter från Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, beroende på att kamrarna icke kunde enas om det framlagda förslaget. Första lagutskottet föreslog visserligen i sitt utlåtande, att riksdagen måtte oförändrat antaga Kungl. Maj:ts förslag, och denna mening godkändes även utan votering i andra kammaren. Men vid utskottets utlåtande hade fogats en reservation av vissa ledamöter från första kammaren, vilka tydligen ansågo Kungl. Maj:ts förslag vara alltför radikalt och därför sökte i ett framlagt reservationsförslag hindra, att den mindre bemedlade komme i åtnjutande av de betydelsefulla förmåner, som Kungl. Maj:t avsett. Reservationen antogs också av första kammaren. Efter ny behandling i lagutskottet framlade detta sedermera ett sammanjämningsförslag, däri i betydelsefulla punkter avsteg gjordes från ursprungliga förslaget. Detta sammanjämningsförslag antogs därefter av båda kamrarna, i andra kammaren dock efter votering, därvid ett framställt yrkande om rent avslag å sammanjämningsförslaget samlade en rätt aktningvärd minoritet.

Ehuru knappt ett år förgått, sedan förevarande lag antogs av riksdagen, har jag dock ansett det redan nu vara lämpligast, att lagen återställes i dess av Kungl. Maj:t ursprungligen framlagda, synnerligen väl utarbetade skick. Det enda hindret mot att förslaget icke redan från *Bihang till riksdagens protokoll 1920. 3 saml. 62 häft. (Nr 157.)* 1

början antogs oförändrat, utgjorde som bekant första kammarens dåvarande, mindre demokratiska sammansättning. Genom senare vidtagna åtgärder har nämnda kammares majoritet förändrats till större överensstämmelse med andra kammaren, varigenom utsikter vunnits, att även första kammaren numera skall vara villig att i görligaste mån tillgodose den nödställdes behov av att i rättegången få sin rätt bättre tillgodosedd än hittills. Som skäl för denna min mening får jag ock erinra om, huru vid sammanjämningsförslagets behandling i andra kammaren från flera håll påpekades och medgavs, bland andra även av justitieministern, att sammanjämnningen innebar en tydlig försämring av Kungl. Maj:ts förslag. Även gavs liksom på hand, att, om man då antog sammanjämnningen, så kunde man ju redan detta år söka bättra upp förslaget.

På grund av dessa skäl har jag ansett mig böra nu framlägga som motion Kungl. Maj:ts förslag till lag om fri rättegång. I detta förslag har jag emellertid funnit vissa mindre ändringar samtidigt böra vidtagas. Så föreslås en mindre ändring i 1 § för att förekomma en misstolkning, som redan gjort sig gällande. Det i § använda uttrycket »må» . . . »fri rättegång i visst mål beviljas» har nämligen av vissa jurister förmenats böra tolkas så, som om domstolen ägde neka en part förmånen av fri rättegång, även om parten uppfyllde de i § uppställda fordringar på fattigdomsgraden. Denna mening är uppenbarligen oriktig. Varje person, som är i den fattigställning, som § omnämner, bör givetvis alltid vara berättigad att få förmånen sig beviljad. Uttrycket »må» bör därför utbytas mot »skall».

Vidare har jag i 14 § föreslagit en mindre ändring, avseende att vinna större enhetlighet beträffande ordningen för utbetalningen av utdömda ersättningar. Enligt kungl. förordningen den 19 dec. 1919 skall nämligen hädanefter alla ersättningar med anledning av denna lag utbetalas ur en domstolskassa, blott med undantag för vittnesersättningar, som på grund av föreskriften i denna § måste utbetalas i annan ordning. Något skäl att göra åtskillnad mellan dessa kostnader i nu nämnt avseende finnes ej, och för statens kontroll över utbetalningarnas riktighet är av betydelse, att detta sker på enhetligt sätt. Såsom framgår av åberopade förordning skola ock vittnesersättningar antecknas i den bok över utbetalningar, som skall föras vid domstolarna, trots de utbetalas av annan myndighet. För domstolen medför ändringen således icke något besvär.

I samband med ändringen i 14 § har måst vidtagas en ändring även i 17 §.

På grund av det ovan anförda får jag alltså hemställa,

att riksdagen ville för sin del antaga bifogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919.

Stockholm den 22 januari 1920.

Knut A. Tengdahl.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919.

Med ändring i nedannämnda delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919 förordnas som följer:

1 §.

Vid allmän underrätt, polisdomstol, poliskammare och krigsrätt samt första domstol i skiftes mål och i vattenmål skall efter ansökan samt på de villkor och i den omfattning, som här nedan stadgas, fri rättegång i visst mål beviljas den, som icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången därstädes förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

I brottmål, där brottet är sådant, att det hör under allmänt åtal eller må efter angivelse åtalas av allmän åklagare, må fri rättegång ej beviljas målsägande i annat fall än att åklagaren anhängiggjort talan i målet. Fri rättegång må ej heller beviljas den, vilkens talan grundar sig på överlåtelse, som kan antagas hava skett i syfte att därmed vinna sådan förman.

2 §.

Part, som beviljats fri rättegång, vare befriad från erläggande av stämpelavgift i målet och njute tillika den förmån att av allmänna medel skola gäldas expeditionslösen, kostnad för delgivning av stämning, vittnesinkallelser och sådana rättsens beslut, varav motparten skall erhålla del, samt ersättning till av parten åberopade vittnen, såvida deras hörande i målet ej utan skäl påkallats, så ock till tjänsteman för särskild förrättning eller å tjänstens vägnar förskjuten kostnad.

Där så finnes erforderligt för behörigt anhängiggörande eller utförande av partens talan, må ock lämplig person förordnas att mot ersättning av allmänna medel biträda parten i rättegången.

5 §.

Rättegångsbiträde förordnas av rätten eller, då rätten ej sitter, av dess ordförande. Har part till rättegångsbiträde föreslagit någon, som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt yrkesmässigt utövar advokatverksamhet, bör avvikelse från förslaget ej ske, såframt ej särskilda skäl därtill äro.

Vid förordnande av rättegångsbiträde må, när skäl därtill äro, biträdet berättigas att sätta annan lämplig person i sitt ställe.

6 §.

Om delgivning, som i § 2 sägs, föranstalte rätten eller dess ordförande.

7 §.

Finnes under rättegången, att parten utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången, äge rätten förordna, att förmånen av fri rättegång skall upphöra. Lag samma vare, där parten berett sig fri rättegång, oaktat hans talan är av beskaffenhet, som i 1 § andra stycket andra punkten sägs.

10 §.

Har part vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare han, då målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 2 § första stycket omförmälda förmåner, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång i den omfattning nu sagts, där han, på sätt i 4 § föreskrives, styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna vad skäligen må anses erforderligt för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt i allo eller i huvudsakliga delar bifaller ändringssökande av part, som äger tillgodonjuta de i första stycket angivna förmåner, må hovrätten på partens begäran i det slutliga utslaget tillerkänna biträde, som parten anlitat för rättegången därstädes, ersättning av allmänna medel.

Vad i 1 § andra stycket samt i 6, 7 och 8 §§ är stadgat skall äga motsvarande tillämpning med avseende å fri rättegång i hovrätt.

Mot hovrätts beslut i fråga, som i denna paragraf avses, må talan ej föras.

12 §.

Har part åtnjutit fri rättegång, vare parten vid verkställighet av dom eller utslag i målet befriad från honom enligt lag åliggande skyldighet att förskjuta kostnad för förrättningen, och skall av allmänna medel gäldas all nödig förrättningskostnad, i den mån den ej kan av tappande parten uttagas.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

Part, som åtnjutit fri rättegång, må, där han efter rättegångens avslutande finnes utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande under-

hållsskyldighet, kunna gälda rättegångskostnad, som enligt denna lag av allmänna medel guldits, på yrkande av kronans ombudsman i den ort, där parten har sitt hemvist, förpliktas ersätta statsverket sådan kostnad, såframt motparten ej i utslaget ålagts dylik ersättningskyldighet. Talan härom må ej väckas senare än två år efter rättegångens avslutande.

Vad nu stadgats gälle ock i fråga om kostnad, som av allmänna medel guldits för verkställighet av dom eller utslag, dock att tiden för talans anhängiggörande skall räknas från det verkställighetsåtgärden avslutats.

14 §.

Vittnesersättning, som enligt denna lag skall gäldas av allmänna medel, skall utgå efter enahanda grunder, som stadgas angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Rättegångsbiträde, som enligt denna lag är berättigat till ersättning av allmänna medel, åtnjute efter rättens prövning skäligt arvode för det arbete, biträdet nedlagt å rättegången för dess förberedande och utförande, så ock ersättning för nödvändiga utgifter och tidspillan. Ej må biträde, som förordnats av rätten eller dess ordförande, av parten förbehålla sig ytterligare ersättning; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Beslut om ersättning till rättegångsbiträde gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan avgift tillhandahållas biträdet.

17 §.

Närmare föreskrifter rörande ordningen för gäldande av ersättning enligt denna lag till vittnen, tjänstemän och rättegångsbiträden, ävensom angående delgivningar och inkallelser genom rättens eller dess ordförandes försorg samt vad i övrigt med avseende å denna lags tillämpning är att iakttaga meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.
